

Bíró Bence

„Rúgják seggébe a Shakespeare-t!”

„Egyszer csak nagyszerű gondolataim támadtak – mondta. – Színházat kéne csinálni – mégpedig olyan színházat, ami gyors. Ami olyan gyors, mint a kokain. Mi legyen az? Hát válasszunk ki egy újsághírt, és abból még aznap megcsináljuk a színházat, és még aznap elő is adjuk.”¹ „Amúgy meg, most, hogy így a végén vagyunk – mondta néhány héttel később, – hát mondhatom, hogy ez egy abszurdum. Egy téves ötlet. Az egészségre káros. Totális kudarc az egész vállalkozás. Nincs értelme. Újsághír! Hát az már meg van írva! Mit lehet egy újsághírral kezdeni?”²

Halász Péter messziről jött a Katona József Színházba. New Yorkból, meg Amszterdamból, meg Párizsból, meg a magyar neoavantgárdból. De nemcsak térben és időben, színházilag is nagy volt a távolság közte és a Katona társulata között. Bár rendezett már korábban is előadásokat a színházban, nehéz volt megtalálnia a színészekkel a közös hangot. Voltak, akik jobban értették, voltak, akik kevésbé. Egyesek jobban ragaszkodtak a megszokott módszerekhez, a drámaközpontú színházcsináláshoz, másoknak könnyen ment az átállás egy másfajta munkamódszerre. Voltak, akik szívesen töltötték az éjszakákat is az előadások előkészületeivel, és voltak, akik tették a dolgukat, de akiket nem igazán mozgatott meg ez a munka.

A *Hatalom pénz hírnév szépség szeretet* 28 részes előadássorozata olyan volt, mint egy továbbképzés a Katona színészei számára. A felvételeken azt láttam, hogy ami itt két hónapon keresztül folyt, az igazi kollektív alkotás volt. Halász nem erőltetett senkire semmit. Mindenki annyira tette bele magát és annyira vette ki belőle a részét, amennyire akarta. És mindenki annyit vitt haza belőle, amennyit hajlandó volt befogadni. Voltak, akik mellett elment ez a fajta színházcsinálás, és voltak, akiknek a Halással való találkozás egész hátralevő pályájukra megváltoztatta a színházról való gondolkodásukat.

Halász a színészekre próbálta építeni az előadásokat. Lehetőséget és eszközöket kínált fel, hogy a társulat tagjai megvalósíthassák saját gondolataikat, ötleteiket. Ez olykor sikerült, olykor nem. „Van egy hiányérzetem az eddigi játékokkal – mondta az első nyolc előadás után. – Ezt teljesen magamra hárítom, ezt a dolgot, ez az én hibám, vagy hát így alakult, hogy nem jelennek meg a személyek ebben a színházban. Holott az a legérdekesebb dolog, hogy valaki megnyilvánul, saját maga, koncentráltan, mások előtt. Nem a kipakolásról van szó, hanem arról, amikor a test-lélek-agy egyszerre működik, és leveti azokat a jelmezeket, amiket ráaggatunk.” – mondta, majd a társulattal megcsinálták a *Mű emlék* című előadást, amiben a játékosok Lipótmezőre képzeltek magukat, és a játék addig tartott, amíg az utolsó néző el nem hagyta a színházat. Vagy talán még annál is tovább.

Személyes élményem, hogy a projekt során megtanultam kezelni egy vágóprogramot. A kisfilmek elkészítése során Halász legizgalmasabb gondolataira és a próbafolyamat legérdekesebb pillanataira vadásztam. Ezek közé tartozott, hogy Halász rendszeresen

¹ részlet a *Lőrinc barát* c. előadásból

² Ez és a további idézetek a *Hatalom*-sorozat próbáin készült felvételekből származnak.

emlegette, és mániákusan utálta Shakespeare-t. Na nem általában, hanem a színházban. „Rúgják seggébe a Shakespeare-t! – mondta – Olvasni tanítsanak! Olvassa el valaki, ha érdekli. Én elsősorban a Brechtet és a Shakespeare-t rúgnám ki a színházból. Csak az van, hogy már a színészeket is erre idomították be. Az egész színi oktatás a Shakespeare-játszásra alapul, hogy hogy kell eljátszani a Shakespeare-t. A mozgást is, a beszédtechnikát is, mindent erre állítanak rá, és ezért akkor kell Shakespeare-t játszani... Tök hülyeség.” A sorozat tizenkilencedik estéjén, a *Szentivánéji álom* című előadáson 4 színész körbeállt, és hosszan seggbe rugdosták egymást: Shakespeare, Molière, Brecht és Csehov. Aztán a huszonnegyedik este rájött, hogy valakit kihagyott. „Az Ibsen? Hát az főbűnös! – mondta. – Az Ibsen is elmehet a nagynikéjéhez!”

Negyedéves dramaturghallgató vagyok a Színművészeti Egyetemen. A velem egy évfolyamba járó osztály a tavalyi évben megcsinálta *A vadkacsát*, a *Hamletet*, a *Három nővért*, most pedig a *Vízkereszt*en dolgoznak. Ibsen, Shakespeare, Csehov, Shakespeare. Mit szólna ehhez Halász? „Most már hagyjuk ezt a színházsdít. – ismételné 20 évvel ezelőtti önmagát – Csináljunk valami fasza dolgot. Valami rendes dolgot. Ahol nem arról van szó, hogy színészi alakítás, nem arról van szó, hogy dráma.”

A *Hatalom-sorozat* anyaga egy pedagógiai oktatócsomag. És azért van meg, és azért tudunk beszélni róla, mert Halász fontosnak tartotta dokumentálni a munkát. Ebben az esetben az igazi produktum nem is előadások, hanem magának az alkotófolyamatnak a felvétele. „Ez egy esemény, amiről úgy kell beszámolni, mint egy eseményről.” – mondta. 130 órányi videofelvétel őrzi ennek az 50 napos eseménynek a történetét, ami azt üzeni: lehet így is. Mindhárom szóra hangsúlyt téve: Lehet. Így. Is.

Sokat idéztem Halásztól, mert a gondolatai maguktól értetődően érvényesek ma is. Itt a Katonában és odaát a Színművészeti Egyetemen egyaránt. A felvételeken keresztül Halász a múltból beszél, de folyamatosan a jelenünket kérdőjelezi meg.